

У російському перекладі повісті М. М. Коцюбинського «Тіні забутих предків» трапляється збереження діалектизму і в наступному фрагменті:

Іван брів серед них, як по озерах квіток, нагинаючись часом, щоб закосичить кресаню жмутком червоної грані, або блідим вінком невістульки // Иван брел среди них, по озерам цветов, нагибаясь иногда, чтобы украсить кресаню пучком красного мха или бледным венком из ромашек. Діалектне слово **кресаня** – «капелюх» [3, т. 4, 335] збереглося в перекладі.

Отже, у російському перекладі повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків» для передачі діалектизмів перекладач найчастіше використовує загальноживану лексику, іноді гіпонімічні, гіперонімічні й еквонімічні трансформації, а часом залишає діалектизм оригіналу, аби передати колорит повісті.

Список використаної літератури:

1. Литвин І. М. Перекладознавство. Навчальний посібник / І. М. Литвин. – Вид. 4-те, допов. – Черкаси : видавець Ю. А. Чабаненко, 2016. – 218 с.
2. Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова. – М. : ООО «ИТИ технология», 2007. – 944 с.
3. Словник української мови. В 11 т. – К. : Наукова думка, 1970 – 1980.
4. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке. Монографічне видання / О. О. Селіванова. – Черкаси : Ю. Чабаненко, 2012. – 488 с.
5. Толковый словарь русского языка: В 4 т. / Под ред. Ушакова Д. Н. – М. : Государственный институт «Советская энциклопедия», 1935 – 1940.

Науковий керівник: к. філол. н., доцент І. М. Литвин

ЛЕКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ Р. БРЕДБЕРІ «FAHRENHEIT 451»

В. В. Цьома

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

У процесі перекладу художньої літератури основну роль відіграє вибір слова. Специфіка перекладу, яка вирізняє його з-поміж інших видів діяльності, полягає в повноправній заміні тексту оригіналу текстом перекладу. Абсолютна відповідність двох текстів неможлива через втрати, пов'язані з відмінностями в мові, культурі, етносвідомості народів. Усупереч розбіжностям у лексичних і граматичних системах двох мов, перекладач має вміти насамперед здійснити численні та якісно різноманітні міжмовні перетворення, тобто перекладацькі трансформації, щоб текст перекладу з максимально можливою повнотою передавав усю інформацію, вкладену в оригіналі, за умови суворого дотримання норм мови перекладу [2, с. 190].

Проблему перекладацьких трансформацій розглядали багато вчених-лінгвістів, а саме Л. С. Бархударов, В. В. Виноградов, В. Н. Комісаров, Л. К. Латишев, О. Д. Швейцер та ін. У роботі ми спираємось на класифікацію О. О. Селіванової, згідно з якою трансформації поділяються на формальні, формально-змістові та формально-змістові із прагматичним компонентом [3, 455–471].

Актуальність роботи визначається загальною спрямованістю сучасних перекладознавчих досліджень на вияв особливостей досягнення змістової відповідності українських перекладів й оригіналів художніх творів, а також світовою популярністю творчості американського письменника Р. Бредбері.

Мета дослідження – характеристика лексичних трансформацій в українському перекладі роману Р. Бредбері «Fahrenheit 451» в проекції на досягнення перекладачем функціональної-комунікативно еквівалентності.

Описуючи перекладацькі трансформації на лексичному рівні, ми керувалися типологією О. О. Селіванової, яка виокремлює два плани вираження формально-змістових трансформацій на лексичному рівні: **денотативний** і **конотативний**. У денотативному плані, який маніфестує поняттєво-логічне ядро значення, формально-змістові трансформації в перекладі представляють словникові відповідники лексем, що отримують в мові перекладу неоднаковий із вихідною одиницею семний набір, актуалізований контекстом повідомлення [3, с. 460]. У фрагменті *He heard a faint rustle // Почувся тихий шурхіт* англійський прикметник *faint* (слабкий) зі значенням «weak, dizzy, hardly perceptible» [4] замінено на *тихий* «ледве чутний» [1, т.10, с.130]. Як бачимо, у перекладі втрачається сема 'млявий, запаморочливий', що цілком обґрунтовано з огляду на перевагу саме цього українського відповідника в такому контексті.

До трансформацій денотативного плану належать також метонімічні заміни назви однієї частини назвою іншої частини, або парто-партонімічні трансформації: *She was like the eager watcher of a marionette show, anticipating each flicker of an eyelid // Немов нетерпляча глядачка лялькової вистави, вона передчувала найменше тремтіння його вій*. Іменник *eyelid* (віко), що має значення «either of the two muscular folds of skin that can be moved to cover the exposed portion of the eyeball» [4], замінено на *вій* – «волосинки, що вкривають краї повік» [1, т.1, с. 669], оскільки в українській мові наявна сполучуваність *тремтіння вій*, а не повік. Отже, трансформація є вдалою в цьому контексті.

Перекладацькі помилки спостерігаємо у випадках еквонімічних заміни, тобто заміни гіпоніма іншим гіпонімом того самого класу. У фрагменті *He wanted above all, like the old joke, to shove a marshmallow on a stick in the furnace, while the flapping pigeon-winged books died on the porch and lawn of the house // Йому нестерпно хочеться, як колись, у дитинстві, встромити у вогонь паличку з льодяником саме тоді, коли книжки, змахуючи, наче голуби, крилами-сторінками, вмирають на танку й на лужку перед будинком... marshmallow (зефір)* «a soft, white food made from sugar» [4], замінено на *льодяник* – прозору тверду цукерку [1, т.4, с. 585]. Така заміна є необґрунтованою, адже занурюють у вогонь зефір, а не льодяник. Ще одну перекладацьку помилку викликано еквонімічною заміною, фіксуємо у фрагменті: *This machine pumped all of the blood from the body and replaced it with fresh blood and serum // Ця машина викачувала з тіла кров, замінюючи її свіжою кров'ю й плазмою. Serum – «the thin yellowish liquid part of the blood»* [4] – сироватка, рідина, що утворюється з крові та лімфи при їхньому з'єднанні поза організмом і використовується в медицині як лікувальний і діагностичний засіб, тоді як *плазма* – це рідка частина крові [1, т.6, с. 557].

До формально-змістових трансформацій денотативного плану О. О. Селіванова відносить метафоричні трансформації, які поділяє на деметафоризацію, трансметафрizaцію та реметафоризацію [3, с. 463]. В українському перекладі роману Р. Бредбері «Fahrenheit 451» найчастіше зустрічається деметафоризація, оскільки відтворити метафору зі збереженням відповідного прагматичного впливу досить складно: *Her face was slender and milk-white, and in it was a kind of gentle hunger that touched over everything with tireless curiosity. It was a look, almost, of pale surprise // На її*

тонкому, **матово-білому** обличчї застиг вираз лагідної, невиситимої цікавості й ледь помітного подиву. Метафора **milk** утрачена в перекладі і замінена на невідповідне **матовий**.

Заміна донорської зони метафори також нерідко зустрічається у перекладі, що пояснюється відмінністю у сприйнятті світу різними народами, саме тому перекладач вдається до трансметафоризації з метою збереження прагматичного впливу тексту перекладу: *Two pale moonstones buried in a creek of clear water over which the life of the world ran, not touching them* // Два місячні камені на дні прозорого ручая, – над ними, не зачіпаючи їх, **текло** життя. Донорською концептосферою метафори в оригіналі є ЛЮДИНА, бо **ran** (*бігти*) має значення «to go quickly by moving the legs more rapidly than at a walk» [4], а в українському перекладі – ВОДА.

Конотативні трансформації, слідом за О. О. Селівановою, диференціюємо на експресивні, оцінно-емотивні та функціонально-стилістичні [3, с. 456-458]. У фрагменті: *Her head was half bent to watch her shoes stir the circling leaves* // Ледь нахиливши голову, вона дивилась, як її **черевички** чіпляють рухливе листя, – англійський іменник **shoe** (*черевик*) має нейтральне значення «one of a pair coverings for your feet, usually made of a strong material» [4], натомість у слові **черевички** спостерігаємо применшення ознаки завдяки суфіксу -к. Цікавою є специфіка передачі й оцінно-емотивних конотацій у перекладі. У фрагменті: *Go on, anyway, shove the bore down, slush up the emptiness, if such a thing could be brought out in the throb of the suction snake* // Тож рийте далі, опускайте бур глибше, висмоктуйте порожнечу, якщо тільки її може висмоктати ця тремтлива **зміюка!** Іменник **snake** (*змія*) набуває певного оцінно-емотивного забарвлення в українському перекладі завдяки суфіксу суб'єктивної оцінки -юк: **зміюка**.

До конотативних трансформацій належать також функціонально-стилістичні, які можуть бути представлені втратою, заміною або виникненням в перекладному тексті функціонально-стилістичного забарвлення мовних одиниць [3, с. 456]. У розмовному мовленні американці використовують на позначення долара слово **buck**: *That's fifty bucks*. Перекладач замінив побутово-розмовну лексику загальноживаною: **П'ятдесят доларів**. У перекладі втрачено розмовний стиль оригіналу.

Отже, використання лексичних трансформацій у денотативному і конотативному аспектах уможлиблює отримання найоптимальнішого балансу денотативної, конотативної, стилістичної, культурної та прагматичної інформації текстів оригіналу та перекладу, тобто функціонально-комунікативної еквівалентності.

Список використаних джерел:

1. Академічний тлумачний словник української мови: в 11 томах. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1970-1980.
2. Бархударов Л. С. Язык и перевод / Л. С. Бархударов. – М. : Международные отношения, 1975. – 240 с.
3. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке / О. О. Селіванова. – Черкаси : Ю. Чабаненко, 2012. – 488 с.
4. Merriam-Webster Dictionary. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/>

Джерела ілюстративного матеріалу:

1. Bradbury, R. Fahrenheit 451 / R. Bradbury // Dystopian novel. – USA, 1953. – 159 p.
2. Бредбері Р. 451 градус за Фаренгейтом / Р. Бредбері // Півість / Пер. з англ. Є. Крижевича. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2015. – 208 с.

Науковий керівник: д. філол. н., професор О. О. Селіванова